

Fæstegaarde i Danmark.

Ifølge den Oversigt over bortfæstede Bøndergaarde, Statistisk Bureau giver i sine nyligt udsendte «Statistiske Meddelelser», 3. Række, 3. Bd., S. 215—48, — fandtes der d. 1. Januar 1879 følgende Antal af alle Slags bortfæstede og efter Forordn. 15. Juni 1792 § 11 bortforpagtede Bøndergaarde.

i Landsdelene:	Antal af Gaarde.	Procent af det hele Antal af Gaarde.	Hartkorn.	Procent af hele Hartkornsbeløbet.
		pCt.	Tdr.	pCt.
Sjælland, Samsø og Møen	2300	40,91	12554	43,92
Fyn, Langeland og Ærø .	1988	35,36	10033	35,10
Lolland og Falster	289	5,11	1709	5,98
Øerne (undt. Bornholm) .	4577	81,41	24296	85,00
Jylland	1045	18,59	4288	15,00
Hele Kongeriget (u. Bornholm).	5622	100,00	28584	100,00

I Løbet af 1879 solgtes til Selvejendom eller til Arvefæste med Ret til at sælge og pantsætte ialt 139 Gaarde med 638 $\frac{3}{4}$ Tdr. Hartkorn, — af hvilke 139 Gaarde 44 (med 173 Tdr. Hartk.) laa i Jylland, medens 95 (med 465 Tdr. Hartk.) laa paa Øerne, navnlig i Svendborg og Odense Amter. Drages nu disse Afhændelser af Fæstegods til fri Ejendom fra de i ovenstaaende Tabel meddelte Tal, faas følgende Resultat: Ved Udgangen af 1879 eller ved Begyndelsen af 1880 fandtes der i Danmark

Fæstegaarde i Danmark.

Ifølge den Oversigt over bortfæstede Bøndergaarde, Statistisk Bureau giver i sine nyligt udsendte «Statistiske Meddelelser», 3. Række, 3. Bd., S. 215—48, — fandtes der d. 1. Januar 1879 følgende Antal af alle Slags bortfæstede og efter Forordn. 15. Juni 1792 § 11 bortforpagtede Bøndergaarde.

i Landsdelene:	Antal af Gaarde.	Procent af det hele Antal af Gaarde.	Hartkorn.	Procent af hele Hartkornsbeløbet.
		pCt.	Tdr.	pCt.
Sjælland, Samsø og Møen	2300	40,91	12554	43,92
Fyn, Langeland og Ærø .	1988	35,36	10033	35,10
Lolland og Falster	289	5,11	1709	5,98
Øerne (undt. Bornholm).	4577	81,41	24296	85,00
Jylland	1045	18,59	4288	15,00
Hele Kongeriget (u. Bornholm).	5622	100,00	28584	100,00

I Løbet af 1879 solgtes til Selvejendom eller til Arvefæste med Ret til at sælge og pantsætte ialt 139 Gaarde med 638 $\frac{3}{4}$ Tdr. Hartkorn, — af hvilke 139 Gaarde 44 (med 173 Tdr. Hartk.) laa i Jylland, medens 95 (med 465 Tdr. Hartk.) laa paa Øerne, navnlig i Svendborg og Odense Amter. Drages nu disse Afhændelser af Fæstegods til fri Ejendom fra de i ovenstaaende Tabel meddelte Tal, faas følgende Resultat: Ved Udgangen af 1879 eller ved Begyndelsen af 1880 fandtes der i Danmark

5483 bortfæstede Bøndergaarde, (med 27,945 Tdr. Hartk.), hvoraf 1001 i Jylland (med 4115 Tdr. Hartk.) og paa Øerne 4482 (med 23,830 Tdr. Hartk.). Herved maa det dog erindres, at mulig nogle af de anførte Fæstegaarde ere i 1879 bleve nedlagte i Henhold til tidligere dertil erhvervet Bevilling eller ere i Medfør af Lov 19. Fbr. 1861 § 2 inddragne til fri Raadighed som over Hovedgaardsjord; men om den derved i 1879 indtraadte Afgang af Fæstegods foreligger der ingen Oplysninger.

Fyn med omliggende mindre Øer er den Del af Danmark, hvor Fæstegodset forholdsvis har størst Udbredelse, idet omtrent $\frac{1}{6}$ af det paa Fyn, Langeland og Ærø hvilende Hartkorn er Fæstejord. Derefter findes der mest Fæstegods paa Sjælland med omliggende Smaaøer, hvor omtr. $\frac{1}{9}$ af Hartkornet falder paa Fæstegaardene. Forholdsvis mindre Fæstegods ($\frac{1}{18}$ af det samlede Hartkorn) have Lolland og Falster, og allermindst (nemlig kun $\frac{1}{40}$) har Jylland. Om disse Forhold giver nedenstaaende Tabel nøjere Oplysning:

i Landsdelene:	Samlet Beløb af Landdistrik- ternes Ager- og Engs Hartkorn samt den halv- erede Skovskyld (i 1873)	Fæstegaardenes Hartkorns- Tilliggende den 1ste Januar 1879.	Af det samlede Hartkorn udgjorde Fæstegaardenes Tilliggende følgende Procent.
	Tdr.	Tdr.	
Fyn, Langeland og Ærø .	57889	10033	17,33 pCt.
Sjælland, Samsø og Møen	113517	12554	11,06 —
Lolland og Falster	30008	1709	5,70 —
Øerne (undt. Bornholm) .	201414	24296	12,06 pCt.
Jylland	167918	4288	2,49 —
Kongeriget (u. Bornholm) .	369332	28584	7,74 pCt.

Paa Øerne var Fæstegaardenes Gjennemsnitsstørrelse mellem 5 og 6 Tdr. Hartk.; i Jylland derimod kun 4 Tdr.

I de $5\frac{3}{4}$ Aar fra 1. April 1873 til 31. Decbr. 1878 er der i Danmark overgaaet 3209 Fæstegaarde til fri Ejendom, deraf 2433 paa Øerne og 776 i Jylland. I Forhold til det Antal Fæstegaarde, der fandtes her i Landet den 1. April 1873 udgjorde Overgangen fra Fæstegaardenes Slags til anden Slags Ejendom lidt over 36 pCt., paa Øerne knap 35 pCt., i Jylland over 42 pCt. Navnlig paa Lolland-Falster var denne Overgang stærk: her udgik noget over Halvdelen af Fæstegaardene af Fæsteforholdet.

Af de bortfæstede Gaarde endog alene i 1878 givne Fæstetvang; kun en forholdsvis meget ubetydelig Del af Fæstegaardene ere fri for Fæsteforpligtelsen. Af samtlige den 1. Jan. 1879 bortfæstede Gaarde var kun $\frac{1}{17}$ ikke undergivne Fæstetvangen; af det bortfæstede Hartkorns-Tilliggende endog kun $\frac{1}{24}$. Altsaa hvilede Fæstetvangen paa $\frac{16}{17}$ af de bortfæstede Gaarde; for Hartkorns-Tilliggendets Vedkommende $\frac{23}{24}$. Det bør dog fremhæves, at der er en Del Forskjel mellem de enkelte Landsdele.

I hele Kongeriget under ét var kun $\frac{1}{12}$ af Landets samtlige Fæstegaarde bortforpagtet paa 50 Aar efter Frd. 15. Juni 1792 § 11 i Stedet for at være bortfæstet. Men omkring Gjennemsnitsbrøken $\frac{1}{12}$ svingede de enkelte Landsdele særdeles stærkt: paa Sjælland og omliggende Øer var $\frac{1}{7}$ af de fæstepligtige Bøndergaarde bortforpagtede paa den nævnte Maade; i Jylland $\frac{1}{8}$, paa Lolland-Falster $\frac{1}{18}$, og paa Fyn med omliggende Øer endog kun $\frac{1}{284}$, idet af denne Øgruppes 1988 Fæstegaarde kun 7 vare bortforpagtede efter Frd. 15. Juni 1792. Det er navnlig i Sorø Amt, at den lange Bortforpagtning er bleven benyttet.

Det har ogsaa sin Interesse at se, hvorledes Fæste-

godset er fordelt mellem Statens Ejendomme, offentlige Stiftelsers Gods, Len, Stamhuse og Fideikommisgodser samt private Godser. Betragter man hele Kongeriget under Et, viser det sig, at imellem $\frac{3}{5}$ og $\frac{2}{3}$ af Landets Fæstegods — nemlig mellem 63 og 64 Procent af Gaardene og mellem 64 og 65 Procent af Hartkorns-Tilliggendet — henhørte under Len, Stamhuse og Fideikommisgodser, og omtrent en Trediedel — nemlig henimod 34 Procent af Gaardene og mellem 32 og 33 Procent af Tilliggendet — tilhørte »Private Godser». Paa »Offenlige Stiftelsers Gods» fandtes kun en ringe Del af Fæstegodset — nemlig mellem 2 og 3 Procent af Gaardene og henimod 3 Procent af Tilliggendet. Af Domænegodset var der endelig 1 Fæstegaard med c. 5 Tdr. Hartk. tilbage, nemlig af Frederiksgave forrige Gods en Fæstegaard paa Øen Torø i Odense Amt, hvis Fæster ikke i sin Tid havde villet modtage Salg til fri Ejendom efter Loven af 8. April 1851, og som ikke heller hidtil uagtet den derom udstedte særlige Lov af 22. Februar 1867 er udgaaet af Fæsteforholdet.

I de enkelte større eller mindre Dele af Landet var Fordelingen af Fæstegodset mellem de forskellige Klasser af Ejendombesiddelse dog noget afvigende fra Gjennemsnitsforholdet for hele Kongeriget. I Fyn med omliggende mindre Øer henhørte saaledes forholdsvis en langt betydeligere Del af Fæstegodset end i nogen af de andre Dele af Landet, — nemlig næsten de ni Tiendedele af denne Øgruppes Fæstegaarde med deres Tilliggende — under Majoratsgodserne, og af den ene Tiendedel af Fæstegodset hørte den største Del til »Private Godser», hvorimod ikke engang en hel Procent af de bortfæstede med deres Hartkorn kom paa »Offenlige Stiftelsers Gods»

og «Domænegodset» tilsammen. I Jylland faldt af Fæstegodset noget over Halvdelen — omtrent 57 Procent — paa Majoratsgodserne, omtrent 42 Procent paa «Private Godser» og lidt over 1 Procent paa «Offentlige Stiftelsers Gods». Paa Lolland og Falster var Fæstegodset fordelt mellem Majoratsgodserne og «Private Godser» næsten i samme Forhold som i Jylland, hvorimod der paa disse Øer kun fandtes 1 Fæstegaard med lidt over 2 Tdr. Htk., som kunde henregnes til «Offentlige Stiftelsers Gods». I Sjælland med omliggende mindre Øer henhørte der af Fæstegodset omtrent ligemeget til Majoratsgodserne og til «Private Godser», idet der paa de førstnævnte Godser kom noget over 45 Procent af Fæstegaardene og lidt over 48 Procent af Hartkornet — og paa de sidstnævnte Godser mellem 49 og 50 Procent af Fæstegaardene og noget over 46 Procent af Hartkornet. Desuden kom der i denne Øgruppe lidt over 5 Procent af Fæstegaardene og mellem 5 og 6 Procent af deres Tilliggende paa «Offentlige Stiftelsers Gods».

Det Amt, hvor der d. 1. Jan. 1879 fandtes flest Fæstegaarde, var aldeles afgjort Svendborg Amt (1360 Fæstegaarde). Derefter kom Præstø (735), Sorø (648), Odense (628) og Holbæk (572). Færrest fandtes der i Ribe (kun 3 Fæstegaarde). Forøvrigt var Rækkefølgen saaledes: Frederiksborg (48 Fæstegaarde), Ringkjøbing (53), Thisted (59), Viborg (67), Vejle (84), Hjørring (100), Aarhus (129), Randers (219), Maribo (289), Københavns (297) og Aalborg (331).
